

Pripomíname si ...

Marec 2016

1. marec

Oliva, Paľo (Ušák, Pavol)

„básnik (14.11.1914 Kátlovce – 1.3.1941 Kvetnica-Poprad). Občianskym menom Pavol Ušák. Pochádzal z roľníckej rodiny. Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Trnave, kde začal študovať aj katolícku teológiu. V štúdiách pokračoval v Bratislave a v Spišskej Kapitule. Päť mesiacov pôsobil ako kaplán vo Veličnej (1939), ochorel však na tuberkulózu a liečil sa vo Vysokých Tatrách. Ako študent začal písať básne, ktoré uverejňoval v literárnych časopisoch, katolícky orientovaných (Prameň, Saleziánske zvesti, Kultúra, Svojeť a i.). Je autorom básnickej zbierky Oblaky (1939). Neuverejnené verše posmrtné vyšli v knihe venovanej spomienkam na básnika (Tak umieral básnik Paľo Oliva, 1942). Jeho poéziu poznačila náboženská orientácia a ťažká choroba. Vyžaruje z nej smútok, ktorý tvorí základnú polohu všetkých básní. Prezentoval sa ako jemný lyrik s bohatým vnútorným životom, intenzívnym citovým vzťahom k svetu a so živou obrazotvornosťou“ (Rosenbaum 1984, s. 474)¹.

3. marec

Görgei, Gustáv (Görgey)

„stoličný a hospodársky pracovník, veľkostatkár (3.3.1816 Toporec – 1882 ?). Príslušník šľachtického rodu Görgeiovcov z Hrhova a Toporca. Po štúdiách hospodáril na rodovom majetku, pôsobil v stoličnej správe. Bol účastníkom maďarskej buržoáznej revolúcie 1848-49, funkcionárom hospodárskych spolkov, v roku 1869 sa stal spoluzakladateľom a akcionárom Spišskej úverovej a priemyselnej banky v Levoči, najvýznamnejšieho peňažného ústavu na Spiši. Podporoval rozvoj tatranskej turistiky a cestovného ruchu. Od roku 1873 bol predsedom Uhorského karpatského spolku“ (Valentovič 1987, s. 204)².

4. marec

Hönschová-Beňovská, Zuzana Anna

„manželka Mórica Beňovského (16.10.1747 Spišská Sobota – 4.3.1826 Vieska, pochovaná v Beckove, okr. Trenčín). Počas svojho krátkeho pobytu na Spiši r. 1767-68 sa do nej zaľúbil Móric Beňovský. Manželstvo uzavreli v dedine Wielkanoc pri Krakove (20.4.1768). Prvý syn sa jej narodil ešte v tom istom roku v decembri. Otec dieťaťa a manžel vtedy bojoval v Poľsku proti Rusom, syna nikdy nevidel. Po úteku z vyhnanstva na Kamčatke a príchode do Francúzska roku 1772 prišla za Móricom do Paríža.

¹ ROSENBAUM, Karol. Encyklopédia slovenských spisovateľov. 1984.

² MINÁČ, Vladimír. Slovenský biografický slovník. 1987.

S manželom roku 1773 odišla na Madagaskar. Tu sa narodil aj zomrel druhý syn. V januári r. 1778 prišla s manželom do Viesky pri Beckove, kde Beňovský kúpil kaštieľ s pozemkami. Vo Vieske sa jej narodili dve dcéry, Rozália a Žofia. Po roku 1781 odišla opäť do Francúzska, kde ju manžel zoznámil s Benjamínom Frankinom, ktorý bol v tom čase americkým vyslancom v Paríži. Roku 1783 odišla s rodinou do Londýna, odtiaľ potom v r. 1784 do Ameriky. Krátko po príchode do Baltimoru porodila tretiu dcéru, ktorá však čoskoro zomrela. V tom istom roku odišiel jej manžel na druhú výpravu na Madagaskar, kde v máji 1786 zomrel. V tom čase bola chorá a slabá, preto zostala s dcérami v Baltimore odkázaná na pomoc Benjamína Franklina, ktorý jej umožnil vrátiť sa do Paríža a odtiaľ na Slovensko. Usadila sa vo Vieske na manželovom majetku. Život však nemala ľahký, pretože manželova rodina (Móricova sestra Marta) poprela platnosť manželstva, a tým aj nárok na dedičstvo. V spore jej pomohol samotný panovník cisár František I. Roku 1816 zomrela vo Vieske staršia dcéra Rozália a v marci 1826 aj Zuzana. V Beckove ju pochoval Pavol Hurban, otec J. M. Hurbana“ (Kollárová 2004, s.90)³.

9. marec

Šiška, Karol

„lekár, vysokoškolský pedagóg, akademik SAV a ČSAV (9.3.1906 Selenča, Srbsko – 12.4.2000 Senec). Ľudovú školu vychodil v Selenči. V roku 1916 ho dal otec študovať na gymnázium v Sarvaši a neskôr prešiel na gymnázium v Novom Sade. Roku 1924 sa zapísal na Lekársku fakultu Karlovej univerzity v Prahe. V rokoch 1931-1939 pracoval ako ústavný lekár v Pražskom sanatóriu v Podolí a aj ako asistent II. chirurgickej kliniky v Prahe. V roku 1939 prijal miesto primára v liečebnom ústave v Dolnom Smokovci. 2. júna 1941 sa otvorilo vo Vyšných Hágoch sanatórium Robotníckej sociálnej poisťovne, kde sa vo funkcii vedúceho chirurgického centra zaslúžil o prepracovanie a zavedenie najmodernejších liečebných metód v liečbe pľúcnej a kostnej tuberkulózy. Počas Slovenského národného povstania bol veliteľom Prvej poľnej partizánskej nemocnice na Starých Horách. Po prechode frontu sa pridal k československému armádnemu zboru gen. Ludvíka Svobodu, kde zastával funkciu šéfc chirurga. Po vojne zastával ďalej funkciu primára nemocnice v Dolnom Smokovci, neskôr bol primárom chirurgického oddelenia Liečebne tuberkulózy vo Vyšných Hágoch - do roku 1950 bol jej riaditeľom. Po príchode do Bratislavy v roku 1950 sa stal primárom Mestského ústavu národného zdravia a o štyri roky neskôr prednostom II. chirurgickej kliniky. Poverili ho zriadením centra pre hrudnú chirurgiu, neskôr tu zriadili kardiochirurgické centrum. Začal prednášať na Univerzite Komenského, kde ho roku 1953 vymenovali za profesora. Posledné roky svojho života prežil v Senci v kruhu svojej rodiny. Zomrel 12. apríla 2000, pochovaný je v dolnej časti starého cintorína v Senci“ (Sýkora 1990, s. 188-195)⁴.

³ KOLLÁROVÁ, Zuzana. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

⁴ ŠIŠKA, Karol. Rozhovor s akademikom prof. MUDr. Karolom Šiškom, DrSc.

11. marec

Debre, Ján

„lekár (11.3.1951 Kežmarok – 29.9.2002 Veľká Lomnica). V roku 1975 ukončil Lekársku fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. V roku 1980 vykonal atestáciu I. stupňa a v roku 1989 II. stupňa v odbore chirurgia. Po ukončení lekárskej fakulty pracoval ako asistent na Dekanáte Lekárskej fakulty UPJŠ do 31.12.1977. V nemocnici s poliklinikou v Poprade pracoval na chirurgickom oddelení 24 rokov. od 1.1.1978 ako sekundárny lekár na chirurgickom oddelení, v chirurgickej ambulancii nemocnice a aj na Poliklinike v Novom Smokovci. Špecializoval sa na detskú chirurgiu. Od 1.5.1992 pracoval vo funkcii ordinára pre detskú chirurgiu. Ako vysokoškolák začal darovať krv a postupne sa stal mnohonásobným bezpríspevkovým darcom krvi a držiteľom Diamantovej plakety MUDr. Jána Janského. Daroval krv 128-krát. Za zásluhy v oblasti darcovstva krvi mu v roku 1997 udelili Cenu mesta Poprad. Od roku 1990 bol členom Územnej rady Slovenského Červeného kríža v Poprade a dlhoročným funkcionárom SČK, aktívnym aj v oblasti prvej pomoci. Popri svojom zamestnaní bol aj učiteľom na Strednej zdravotníckej škole v Poprade. Jeho koníčkom bola hudba. Vystupoval na verejných klavírných koncertoch, pravidelne hrával na evanjelických bohoslužobných obradoch, neformálnych stretnutiach a slávnostiach v Kežmarku, Veľkej Lomnici a Ľubici. Tragicky zahynul pri autonehode“ (Kollárová 2004, s. 53)⁵.

11. marec

Ziman, Eduard

„lesný inžinier (24.2.1875 Hrušov – 11.3.1941 Bratislava). Štúdium na lesníckom odbore Baníckej a lesníckej akadémii v Banskej Štiavnici absolvoval v roku 1897. Titul lesníckeho inžiniera obhájil v roku 1900. Od roku 1897 bol zamestnancom koburgovského veľkostatku v Jelšave. V rokoch 1900-1905 pôsobil v obvode riaditeľstva štátnych lesov v Nasaud (Rumunsko). V roku 1905 bol vedúcim štátnej lesnej správy v Spišskej Sobote a v rokoch 1923-1928 bol pracovníkom Župného úradu v Liptovskom Mikuláši, lesného oddelenia so sídlom v Poprade. Od roku 1928-1937 bol vedúcim lesného oddelenia Krajského úradu v Bratislave. Intenzívne sa venoval dozoru nad hospodárením v neštátnych lesoch (od roku 1905), zorganizoval účinnú pomoc pri odstraňovaní následkov víchrice v urbárskych lesoch Vysokých Tatier v roku 1915. Na Krajskom úrade v Bratislave zorganizoval lesodohliadaciu službu nad hospodárením v štátnych lesoch, v lesoch spoločenstiev a o niektorých súkromných, ktoré mali na starosti lesné oddelenia okresných úradov. Prispieval rôznymi odbornými článkami do časopisu Slovenské lesné a drevárske hospodárstvo. V rokoch 1938-1941 pôsobil ako predseda Zväzu loveckých ochranných spolkov na Slovensku a ako ministerský radca“ (Kollárová 2004, s. 216-217)⁶.

⁵ KOLLÁROVÁ, Zuzana. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

⁶ KOLLÁROVÁ, Zuzana. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

13. marec

Belóczy, Alexander

„pedagóg (30.3.1861 Banská Bystrica – 13.3.1931 Budapešť, Maďarsko). Po štúdiách na gymnáziu v Banskej Bystrici, na učiteľskom ústave v Lučenci a pedagogickom inštitúte v Budapešti prichádza r. 1882 učiť do Kežmarku. Najprv pôsobil na chlapčenskej meštianskej škole, od r. 1892 na novovzniknutej vyššej obchodnej škole. Obe školy boli v jednej budove pri hrade a Belóczy sa stal aj ich spoločným riaditeľom. Vyučoval dejepis. Keď sa r. 1896 postavila pre meštiansku i obchodnú školu nová budova, vydal v Kežmarku r. 1896 krátku históriu školy. Tieto školy dosiahli svoju najvyššiu úroveň práve počas Belóczyho riaditeľstva. Meštianska škola mala štyri triedy a obchodná škola tri triedy. Belóczy písal a publikoval svoje články po nemecky, maďarsky i slovensky (Slovenské noviny, Obzor). V r. 1923-1927 bol za stranu Zipsler Deutsche Partei zvolený za kežmarského mešťanosta. Umrel po operácii v Budapešti. Jeho pozostatky boli prevezené do Kežmarku“ (Baráthová 2009, s. 33-34)⁷.

14. marec

Odložilík, František

„hoteliér (14.3.1926 Starý Smokovec). V Poprade pôsobí od roku 1928. Odjakživa bol v úzkom kontakte s Tatrami a slovné spojenie „cestovný ruch“ nasával spolu so sviežim tatranským vzduchom. Od mladosti bol k nim silno viazaný ako turista, lyžiar, neskôr dobrovoľný horský záchranár a lyžiarsky tréner. Keď dostal ako študent práv Karlovej univerzity v Prahe ponuku na ročný pobyt v hotelovej škole v Zurichu, aby trochu „pričuchol“ k profesii hotelierstva, veľmi neváhal. Študoval tam v roku 1947. Po škole ako praktikant nastúpil v smokoveckom Grande a neskôr bola prvou profesionálnou zastávkou horská chata Kamzík. Po Kamziku vystriedal viacero pôsobísk pod krídlami Interhotelov – okrem Grandu aj Bellevue, v rokoch 1953-1960 pracoval v TANAP-e, v rokoch 1984-1990 viedol zastúpenie Čedoku v Zurichu. Podarilo sa mu pôsobiť aj v Kanade, najprv počas Svetovej výstavy v Montreali a potom opakovane každú sezónu ďalších päť rokov tam viedol slovenskú kolibu. Práve vo svete mal možnosť hostiť slávne osobnosti, doslova ikony 20. storočia, spomeňme napr. Kennedyovcov, hviezdy vtedajšieho šoubiznisu, či spoločenského života. František Odložilík je v Poprade známy aj ako muž, ktorý pod Tatry priniesol recept na slávny Apple pie“ (severoamerický koláč)⁸. „Získal niekoľko ocenení: Za vynikajúcu prácu, 1968 [štátne vyznamenanie]; Vzorný pracovník cestovného ruchu, 1978; Za rozvoj čl. telovýchovy, 1970 [verejné uznanie]; Cena Mesta Poprad, 1991; Cena primátora Popradu, 1998 a ďalšie ocenenia a plakety [Veľká cena Slovenska, MS v lyžovaní 1970, Tatranský pohár]; Má výrazný podiel na získaní Ceny kvality [najvyššie ocenenie od mexickej vlády] pre hotel Satel (Poprad), 1993 [odovzdaná bola v Guadalajare]; Cena MUDr. Mikuláša Szontágha, 2007; Naj osobnosť turizmu Prešovského kraja, 2016“ (Anonym 2016)⁹.

⁷ BARÁTHOVÁ, Nora. Osobnosti Kežmarku: (1206-2009). 2009.

⁸ KOVÁČIKOVÁ, Mira. František Odložilík: Hotelierstvo je poslaním. 2006.

⁹ ANONYM. Odložilík, František, Ing. 2016.

15. marec

Krammer, Jonáš Gottlieb (mylné Krüger)

„maliar a pozlacovač (15.3.1716 Levoča – 15.4.1771 Prešov). Bol príslušníkom rozvetvenej maliarskej rodiny. Vyučil sa pravdepodobne v otcovej maliarskej dielni. Činný najmä ako portrétista v Levoči, od r. 1746 v Prešove, kde sa v roku 1747 oženil. Jeho výtvarný názor nadväzuje na tradičnú koncepciu domáceho portrétu 17. stor. Okruh jeho zákazníkov tvorilo najmä spišské a východoslovenské zemianstvo a meštáňa. Ako väčšina meštianskych maliarov sa zaoberal aj umeleckými remeselnými prácami. Roku 1743 pracoval pri výzdobe interiéru dreveného artikulárneho ev. kostola v Kežmarku, v roku 1755 pozlacoval organ kostola v Spišskej Novej Vsi“ (Mináč 1989, s. 240)¹⁰.

15. marec

Lerch, Jozef

„maliar (15.3.1751 Poprad-Spišská Sobota – po roku 1828). V roku 1789 bol prijatý za meštáňa v Levoči. Vyučil sa u svojho tútora, levočského maliara a pozlacovača Jána Reicha a u freskára Karola Voluckého. Pôbil ako portrétista, bol maliarom oltárnych obrazov a nástenných malieb koncom 18. a v 1. tretine 19. stor. na Spiši a v širšej oblasti východného a severovýchodného Slovenska. Jeho práce majú znaky zľudovelého prejavu a sú charakteristické slohovou promiskuitou neskorého baroka a klasicizmu“ (Mináč 1989, s. 390)¹¹.

16. marec

Náhalka, Štefan

„náboženský spisovateľ, redaktor, organizátor slovenského katolíckeho exilu (16.3.1916 Liptovská Teplička – 6.3.1975 Rím, Taliansko). Gymnázium vyštudoval v Levoči, teológiu v Ríme. Za kňaza bol vysvätený 1942. Doktorát teológie dosiahol 1944 na teologickej fakulte v Bratislave. V r. 1942-1945 pôsobil v Ružomberku ako kaplán a potom ako administrátor fary. V r. 1945-1951 bol tajomníkom spišského biskupa Jána Vojtaššáka a profesorom teológie v seminári v Spišskej Kapitule. Po komunistických zásahoch proti katolíckej cirkvi sa mu 1953 podarilo ujsť na Západ. Po príchode do Ríma pracoval najprv v Ústredí katolíckej kancelárie. S podporou slovenských katolíkov v USA začal budovať Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorý sa stal bázou mnohých akcií slovenského katolíckeho exilu. Založil Slovenské nakladateľstvo sv. Cyrila a Metoda, bol spoluzakladateľom Slovenského ústavu v Cleveland-Rím, redigoval Hlasy z Ríma a Slovak Studies. Sústredil okolo seba elitu katolíckeho duchovenstva v slovenskom exile. Pod jeho vedením vyšli desiatky knižných publikácií. Prispieval do slovenských

¹⁰ MINÁČ, Vladimír, Viliam MRUŠKOVIČ, Dušan KATUŠČÁK, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Augustín MAŤOVČÍK, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN a Helena PÁLKOVÁ, 1989. Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990).

¹¹ MINÁČ, Vladimír, Viliam MRUŠKOVIČ, Dušan KATUŠČÁK, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Augustín MAŤOVČÍK, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN a Helena PÁLKOVÁ, 1989. Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990).

časopisov v zahraničí a do cudzojazyčných časopisov. Vydal viaceré publikácie a napísal početné štúdie“ (Ferko 1995, s. 187)¹².

18. marec

Fabrici (Fabriczy), Samuel

„spisovateľ, právnik (18.3.1791 Poprad – 18.3.1858 Levoča). Základné vzdelanie získal na evanjelickej škole v Poprade, v roku 1805 na lýceu v Levoči, kde študoval teológiu, cirkevné dejiny, estetiku, filozofiu, fyziku, v roku 1807 na lýceu v Kežmarku právo, politické vedy, diplomaciu a ekonomiku. Advokátsky diplom získal v roku 1810 a od r. 1832 bol členom Uhorskej akadémie vied. V roku 1808 bol praktikantom v Miškovci, neskôr v Prešove a od r. 1810 pracoval ako právny poradca šľachty v Šariši. Od roku 1811 bol tajomníkom župana Turčianskej stolice J. Okoličániho. V roku 1814 sa stal právnym poradcom Gregora Berzeviciho, r. 1816 podnotárom Spišskej stolice, r. 1848 kráľovským ministerským radcom Ministerstva kultúry a výučby, po roku 1849 pôsobil ako advokát v Levoči. V rokoch 1825-1847 zastupoval Levoču na uhorskom sneme, bol seniorálnym a dištriktuálnym dozorcem evanjelickej cirkvi. Venoval sa histórii (prvý životopisec Gregora Berzeviciho), filozofii, národnému hospodárstvu, botanike, písal beletriu, literárnu kritiku, náboženskú spisbu, prekladal z angličtiny a francúzštiny. Najväčší význam mali jeho štúdie z trestného práva, doložené príkladmi z právnickej praxe. Prispieval najmä do Todományos Gyűjtemény a Tásalkodó. Viaceré jeho práce zostali v rukopise“ (Kollárová 2004, s. 60)¹³.

21. marec

Šašíňka, Josef

„projektant, staviteľ, športový sponzor (21.3.1891 Rákosskeresztúr, Maďarsko – 2.2.1945 alebo 27.1.1945 Lisková, pochovaný v Nezenicích, Česko). Josef Šašíňka prišiel do Popradu začiatkom 20-tych rokov minulého storočia. Školu stavebárskej praxe získal u Michala Milana Harminca, s ktorým ako architektom viackrát spolupracoval. Už 19. augusta 1924 zapisuje Okresný úrad v Spišskej Sobotě jeho žiadosť a vystavuje mu Priemyselný list na „staviteľske priemyselstvo“, ktorého vydanie je odôvodnené tým, že „zákonom XVII. z r. 1884 predpísaným požiadavkám dokázal to, prevádzanie tohto priemyslu jest oprávnený, bol pod číslom A.-18/1924 do zdejšíeho priemyselného lajstra zavedený ...“. Potom už po sebe zanechával staviteľ Šašíňka iba stopy, ktoré sú ešte aj dnes hlboké: viaceré rodinné domy, okresný úrad, budova bývalej Legiobanky, prestavba Reduty, kasárne na Západe, ale napr. aj Palace v Novom Smokovci, podiel na výstavbe liečebne vo Vyšných Hágoch, stavebné práce okolo železničných tunelov a mnoho ďalších. Aktívne vstúpil ako funkcionár, organizátor i sponzor do športového diania. Bol funkcionárom futbalového klubu PAC a ako prvý sa aj pokúšal spracovať jeho krátku históriu. Bol aktívny v hokejovom dianí a patrila k iniciátorom fúzie HC Poprad s ŠKVT, z čoho napokon vznikol slávny HC Tatry. Jeho srdcovou záležitosťou bol volejbal. Organizoval turnaje a v 30-tych rokoch už ako čestný predseda organizačných výborov chýrnych tatranských volejbalových

¹² FERKO, Milan. Sto slávnych Slovákov. 1995.

¹³ KOLLÁROVÁ, Zuzana. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

turnajov venoval hlavný pohár, o ktorý súperili špičkové mužstvá nielen Československa. Vďaka Šašinkovi dostali chudobní žiaci popradských škôl bezplatne desiatu, ich rodičia príspevok na školské potreby či oblečenie. Patril k zakladateľom Rotary klubu a to zaväzovalo práve k takejto činnosti. Poznal svoje miesto aj v rokoch II. svetovej vojny. Pomáhal skrývať pred nacistami tých, ktorí túto pomoc potrebovali. Pomáhal partizánom, pričom jeden z nich, chcúci sa tak „vykúpiť“ z rúk gestapa, zradil. Gestapáci Jozefa Šašinku popravili v Liskovej pri Ružomberku“ (Argalács 2008, s. 3)¹⁴.

23. marec

Glajza, Ondrej

„cyklista (23.3.1966 Poprad). Aktivnej činnosti sa venoval v rokoch 1972-1991. Ako reprezentant Česko-Slovenska získal dva tituly majstra sveta v roku 1984 - v kategórii juniorov a v roku 1989 - v kategórii mužov – amatérov. Na majstrovstvách Česko-Slovenska v kategórii mužov získal spolu štyri medaily, z toho dve zlaté, v roku 1985 - 3. miesto, v roku 1986 - 1. miesto, v roku 1988 - 1. miesto a v roku 1989 - 2. miesto. V máji v roku 1989 emigroval z Česko-Slovenska (ČSSR) do Západného Berlína. Po revolúcii sa vrátil a opäť reprezentoval Česko-Slovensko, tentoraz už medzi profesionálmi.

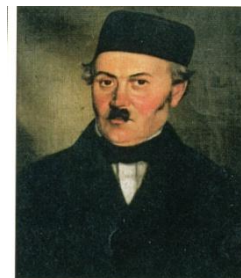
Dvokrát štartoval na majstrovstvách sveta v kategórii Elite (profesionáli): 1990 - 27. miesto, 1991 - 13. miesto. V rokoch 1993–1999 pôsobil vo funkcii trénera slovenskej cyklokrosovej reprezentácie. V súčasnosti sa stále venuje cyklistike. Zúčastňuje sa súťaží veteránov v cyklokrose a na horských bicykloch“ (Anonym, 2016)¹⁵.

30. marec

Scholtz, Karol Augustín (Carl August)

„obchodník, podnikateľ (14.5.1799 Matejovce – 30.3.1881 Matejovce). Prvé záznamy o obchode K. A. Scholtza z roku 1833 svedčia o tom, že už v 30-tych rokoch 19. storočia po ukončení obchodnej školy viedol rozvinutý obchod so železiarskym tovarom pre poľnohospodárstvo. Obchod sa dotýkal celého Uhorska, pretože vo svojej obchodnej knihe spomína mestá Debrecín, Arad, Pešť, Miškolc a Košice. Okrem spolupráce s Pohorellai Eisenwerk (výroba klinec pre konské a volské podkovy a klinec tesárskych) sa v zápisoch jeho vlastnej obchodnej knihy z roku 1833 vyskytujú zápisy o obchodovaní s plodinami a chemikáliami. Pravdepodobne čulejšie a intenzívnejšie obchodné styky s okolitými obchodníkmi a manufaktúrami boli príčinou, že práve železný a železiarsky tovar sa stal predmetom ďalšieho obchodovania vedeného K. A. Scholtzom. V roku 1845 sa Karol Augustín Scholtz rozhodol pre vlastnú výrobu jednoduchšieho náradia a založil malú dielňu. Scholtz nepatrí k najbohatším kupcom“ (Soják 2001, s 50)¹⁶. V dielni vyrábali klinec, konské česadlá a kravské zvonce. Česadlá sa vtedy vyrábali len v zahraničí, predovšetkým v Štajersku. V dielni zamestnával štyroch robotníkov. Dielňa začala prosperovať v 50. rokoch 19. storočia, keď do podniku vstúpil syn Johann Emil Scholtz,

¹⁴ ARGALÁCS, Mikuláš. Žili pod Tatrami (2. časť). 2008.

¹⁵ ANONYM. Ondrej Glajza. 2016.

¹⁶ SOJÁK, Marián. Kapitoly z dejín Matejoviec. 2001.

ktorý mal technické vzdelanie. Otec sa naďalej zaoberal už len obchodnou činnosťou“ (Argalács 2015, s. 6)¹⁷.

30. marec

Švábovský, Miroslav

„amatérsky maliar, majster ČSR v skoku do výšky, reprezentant ČSR (30.3.1931 Kežmarok – 1.4.1986 Kežmarok). Po ukončení základnej školy odišiel študovať na Strednú drevársku školu v Spišskej Novej Vsi. Po jej ukončení pracoval ako technik v Tatranskom podniku v Kežmarku. Atletike sa začal venovať už v žiackej kategórii a osobitne vynikal v skoku do výšky. V roku 1950 na bratislavskom šampionáte získava svoj prvý titul Majstra ČSR výkonom 185 cm. V tomto roku reprezentuje v medzištátnom stretnutí s Fínskom a o rok neskôr získava druhý titul už v drese ÚDA Praha výkonom 188 cm. S atletikou začínal v Kežmarku, pokračoval v drese Dynamo Košice, neskôr Lokomotívy Košice a v Tatrane Spišská Nová Ves. Základnú vojenskú službu absolvoval vo Vyškove na Morave v športovej rote, pokračoval v ÚDA Praha a atletickú kariéru ukončil v Kežmarku. Popri atletike sa venoval maliarstvu – zobrazoval hlavne prírodné scenérie (Baráthová 2009, s. 276)¹⁸.

31. marec

Krempaský, Július

„vedec, vysokoškolský pedagóg (31.3.1931 Krížová Ves). Základnú školu (1937-1941) navštevoval v Krížovej Vsi, gymnázium (1941-1949) v Kežmarku. V štúdiu pokračoval v rokoch 1949-1953 na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Dosiahol tieto vedecké hodnosti: CSc. (1961), DrSc. (1973), člen korešpondent SAV (1980), člen korešpondent ČSAV (1983). V roku 1963 sa stal docentom a v roku 1983 profesorom. Svoje vedomosti odovzdával študentom na Elektrotechnickej fakulte SVŠT, neskôr na Fakulte elektrotechniky a informatiky na Slovenskej technickej univerzite (od roku 1951). Šesť rokov organizoval pravidelné semináre na tému Veda-viera-spoločnosť. Napísal 10 monografií. Medzi najvýznamnejšie patria: vysokoškolská učebnica fyziky, základná literatúra o polovodičoch, originálna literatúra o synergetike a publikácie o vzťahu vedy a viery. Za svoju bohatú vedeckú činnosť získal v roku 1989 vysoké vyznamenanie – Štátnu cenu Slovenskej republiky“ (Malovcová 2002, s. 161-162)¹⁹.

¹⁷ ARGALÁCS, Mikuláš a Iveta KONTRÍKOVÁ. Od C. A. Scholtza po Tatramat. 2015.

¹⁸ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. 2009.

¹⁹ MALOVCOVÁ, Božena. *Minulosť a súčasnosť Krížovej Vsi*. 2002.

Udalosti (vyberáme ...)

765. výročie (1251)

Vznik Matejoviec

„Matejovce sa po prvýkrát písomne spomínajú v listine z roku 1251, ktorou uhorský kráľ Belo IV. daroval turčianskym premonštrátorom Veľký Slavkov. V tejto listine sa názov Matejoviec uvádza v latinskej podobe villa Mathei, neskôr v roku 1279 sa v dôsledku nemeckej kolonizácie objavila nemecká podoba Matzdorf. Názory na pôvod názvu obce sa rôznia. Obec bola po tatárskom vpáde (1241) tak ako celé územie Spiša, na pozvanie Belu IV. kolonizovaná Nemcami. Tým boli poskytnuté výhody, ktoré pôvodné obyvateľstvo nemalo, a preto ich obvykle ochotne prijímali medzi seba. Predpokladá sa, že už v roku 1271 bola obec súčasťou Spoločenstva spišských Sasov. Vytvorenie Spoločenstva umožnilo privilégium kráľa Štefana V. z roku 1271 a zároveň udelilo členom Spoločenstva ďalšie výsady – právo na slobodu, nemuseli robotovať, mali právo vlastníť majetok, právo dediť ho, právo študovať a vykonávať rôzne zamestnania, právo sťahovania, právo zvoliť si farára, právo rybolovu a poľovačky, právo kľčovania lesov a právo vyhľadávania a dobývania rúd. Okrem toho panovník vyňal spišských Sasov spod kompetencie uhorských zákonov a umožnil im súdiť podľa vlastného práva. V roku 1412 nastala zmena vo vývoji Provincie. Uhorský kráľ Žigmund si požičal od poľského kráľa Vladislava peniaze, za čo mu dal do zálohu Spiš. Dňa 8. novembra 1412 sa do zálohu dostalo ľubovianske a podolínske panstvo a trinásť miest so všetkými príjmami, daňami a inými úžitkami. Úradným jazykom v meste bola nemčina, vzhľadom na prevahu nemeckého obyvateľstva. Symbolom výkonu verejnej správy, dokladom existencie kancelárií a prostriedkom overovania platnosti písomnosti boli pečate a pečatidlá. Do roku 1772 bola obec v zálohu Poľska. Pôvodní obyvatelia Matejoviec sa zaoberali zväčša poľnohospodárstvom. Podstatná zmena v živote obyvateľov nastala v roku 1845, keď tunajší rodák Karol August Scholz založil dielňu na výrobu česadiel na kone. V roku 1903 začala v obci pracovať smaltovňa. Od roku 1969 je v Matejovciach závod na výrobu automatických práčok (Soják 2001, s. 17-31)²⁰.

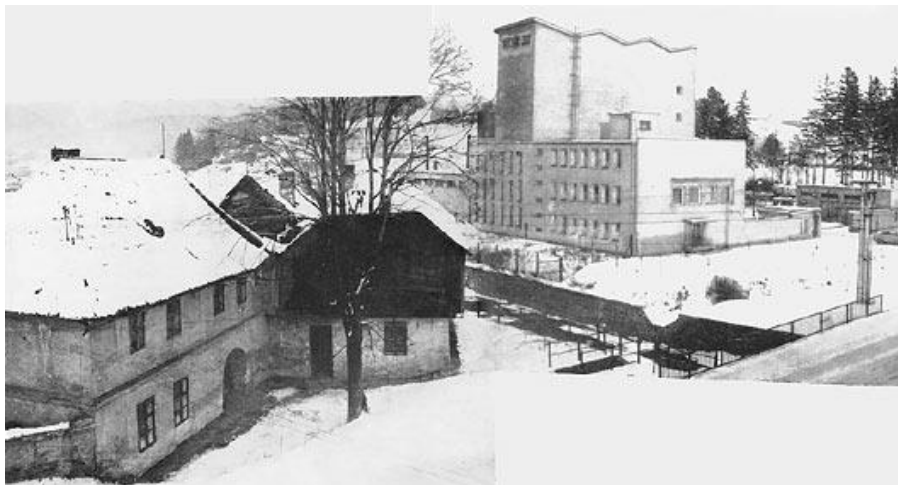
Matejovce

²⁰ SOJÁK, Marián. Kapitoly z dejín Matejoviec. 2001.

435. výročie (1581)

Vznik Cechu kožušníkov v Kežmarku

„Cech kožušníkov – kušnierov vznikol v roku 1581. Zakladali ho Michael Puschko, Andreas Gennts, Jacob Hempel, Stenczel Kierschner a jeho ďalšie artikuly z roku 1605 s členmi Dominikom Schwattnerom, Mertenom Furmanom, Mertenom Schusterom a Simonom Rockserom zdôrazňovali, že ide o cech nemecký. Aj majstri, ktorí prichádzali do cechu, museli predložiť svedectvo o tom, že sa vyučili v nemeckom cechu. Kožušníci spracovávali zvieracie kože na kožušiny, ktoré slúžili ako podšívky i samostatné kožuchy. Išlo hlavne o kožušiny ovčie, jahňacie, líščie, medvedie a vlčie. Pracovná doba bola od 4. do 21. hodiny, čo bola najdlhšia pracovná doba v Kežmarku. Kožušníci tiež bývali pri rieke. V cechu vládla povestná spišská nemecká lakomosť. Tovariš musel robiť majstrovskú skúšku z materiálu, ktorý si kúpil za vlastné peniaze. Žiadny majster nesmel predražovať svoj tovar. Nesmel kupovať kožušiny ani po domoch, ani od fušerov. Na trhu však na kúpu kožušín mali majstri prednosť. Tovar cudzincov sa na trhu prehliadal. Majster smel pracovať len v Kežmarku, na vidiek mohol ísť len k šľachticom alebo kňazom, avšak iba so súhlasom cechu. V roku 1770 bolo v meste 27 kožušníkov. Aj kušníeri mali svoje zvyky, ktoré vyvrcholili v období fašiangov. V tom čase už bolo po voľbe nového cechmajstra a bolo treba k nemu presťahovať cechovú truhlicu. Tento ceremoniál sa začal zhromažďovaním majstrov, tovarišov a celého cechu pred domom bývalého cechmajstra. Najstarší tovariš sa mu poďakoval za starostlivosť, všetci prijali malé pohostenie od manželky starého cechmajstra a potom sa zoradili do sprievodu. Sprievod prišiel k domu, kde býval nový cechmajster. Tam prijali členovia sprievodu pohostenie od novej cechovej matky a mohol sa začať tanec. Hovorilo sa o trojdňovom tanci, ktorý sa volal „Zuspringer“ – priskákajúci. Tancovali ho totiž kožušníci, ale za poplatok 20 grajciarov mohol k tancujúcim „priskočiť“ aj hocikto iný. Z cechu sa zachovala zvolávacia tabuľka cechu z roku 1757, na ktorej sú dva leopardy, držia hermelínovú kožušinu, čo bol znak kožušníkov a cechovú truhlicu zo začiatku 19. storočia. Na čelnej strane truhlice je maľovaný znak: dva levy držia kožušinu, na ktorej je päťcípá koruna. Vývesný štít s podobným námetom je z 19. storočia“ (Bartáhová 2012, s. 201-202)²¹.

Remeselnícky dom kušniera (kožušníka) pri pekárni zbúraný v 60-tych rokoch 20. stor. Na jeho mieste je štadión.

²¹ BARÁTHOVÁ, Nora, Karin FÁBROVÁ, Marta KUČEROVÁ a Vladimír VRÁBLIK. *História Kežmarku: do polovice 18. storočia*. 2012.

80. výročie (1936)

Krivánska chata (Nedobrého chata)

„Turistický chodník (dnes úsek Tatranskej magistrály) medzi Štrbským Plesom a Podbanským vedie okolo Jamského plesa. Pleso leží v spodnej, zalesnenej časti Važeckej doliny. Neďaleko odtiaľ odbočuje z Magistrály jeden z turistických chodníkov na Kriváň. Kedysi bola aj Važecká dolina otvorená pre voľný turistický ruch, značkovaný chodník viedol ku Krivánskemu Zelenému plesu. Aj samotné Jamské pleso bolo cieľom mnohých, menej náročných výletníkov, prichádzajúcich najmä zo Štrbského Plesa. Ústredný predseda Klubu slovenských turistov a lyžiarov, spoluzakladateľ horolezeckého spolku JAMES a podnikateľ v cestovnom ruchu, Gustáv Nedobrá (1893-1966) zo Štrbského Plesa, otvoril roku 1936 chatu na východnom brehu Jamského plesa. Výstavbe chaty predchádzala úprava chodníka medzi Štrbským Plesom a Jamským plesom na autocestu so spevneným povrchom, aby bolo možné využívať pri jej výstavbe a zásobovaní aj motorové vozidlá. Naopak, z opačnej strany, od Troch studničiek viedol k Jamskému plesu, okolo starých baní, len trávou zarastený, miestami sa strácajúci chodník. Chata Gustáva Nedobrého vznikla ako súkromný podnik a zároveň bola zaradená do siete zariadení KČST, neskôr KSTL. Vzhľadom na polohu pod Kriváňom, volali ju aj Krivánskou chatou, alebo Chatou pri Krivánskom plese. Nedobrá sa totižto z „reklamných“ dôvodov snažil premenovať Jamské na Krivánske pleso. Chata bola prízemná, s manzardami, mala 10 izieb a 60 postelí. Majiteľ vytvoril na plese plaváreň s malým mólom a kabínkami na prezliekanie. Aj keď väčšina turistov prichádzala v lete, Nedobrého chata bola otvorená celoročne. Pre ubytovaných aj pasantov tu ponúkali teplé a studené jedlá. 19. februára 1943 chatu z veľkej časti zničil požiar. Zapríčinili ho ubytované nemecké deti, príslušníci fašistickej organizácie Hitlerjugend. Zvyšky chaty podpálil 26. augusta 1944 oddiel SS, ako odvetu za porážku, ktorú utrpel v prestrelke so skupinou príslušníkov partizánskeho oddielu Vysoké Tatry pri Troch studničkách. Chata pri Jamskom plese nebola už nikdy obnovená (Bohuš 2007, s. 29-30)²².

Krivánska chata (Nedobrého chata)

²² BOHUŠ, Ivan ml. Tatranské chaty: Majáky v mori skál a snehu. 2007.

Zoznam bibliografických odkazov

ANONYM, 2016. *Biografický slovník Popradu: Písmeno O* [online]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: http://www.kniznicapp.6f.sk/biograficky-slovník/index.php?option=com_content&view=article&id=123:odloilik-frantiek-ing-&catid=47:pismeno-o&Itemid=67

ANONYM, 2016. Ondrej Glajza [online]. [cit. 2016-02-15]. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Ondrej_Glajza

ARGALÁCS, Mikuláš, 2008. Žili pod Tatrami (2. časť). In: *Magazín Popradčan*. Roč. 3, č. 10, s. 3.

BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ, 2009. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-02-7.

BARÁTHOVÁ, Nora, Karin FÁBROVÁ, Marta KUČEROVÁ a Vladimír VRÁBLIK, 2012. *História Kežmarku: do polovice 18. storočia*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-17-1.

BOHUŠ, Ivan ml., 2007. *Tatranské chaty: Majáky v mori skál a snehu*. Tatranská Lomnica: I&B. ISBN 978-80-969017-4-6.

FERKO, Milan, 1995. *Sto slávnych Slovákov*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej. ISBN 80-7090-353-8.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH, 2004. *Biografický slovník mesta Poprad*. Poprad: Mestský úrad. ISBN 80-969037-6-4.

KOVÁČIKOVÁ, Mira, 1996. František Odložilík: Hotelierstvo je poslaním. In: *Popradčan*. Roč. 1, č. 6, s. 6.

MALOVCOVÁ, Božena, 2002. *Minulosť a súčasnosť Krížovej Vsi*. Krížová Ves: Obecný úrad. ISBN 80-968814-9-3.

MAŤOVČÍK, Augustín, Jozefína BALLOVÁ, Margita ĎUROVČÍKOVÁ, Emil KAČALA, Milan ŠIŠMIŠ, Zdenko ĎURIŠKA, Jarmila KOVÁČOVÁ, Jana KÁČEROVÁ, Pavol PARENÍČKA, Alena TÁBORECKÁ, Jozef BŽOCH, DANA LACKOVÁ a Mária ČERNÁ, 1994. *Slovenský biografický slovník T-Ž*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-111-X.

MINÁČ, Vladimír, Viliam MRUŠKOVIČ, Dušan KATUŠČÁK, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Augustín MAŤOVČÍK, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN a Helena PÁLKOVÁ, 1989. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-019-9.

ROSENBAUM, Karol, 1984. *Encyklopédia slovenských spisovateľov*. Bratislava: Obzor.

SÝKORA, František, 1990. *Cesty k dnešnej medicíne*. Martin: Osveta. ISBN 80-217-0151-X.

SOJÁK, Marián, 2001. *Kapitoly z dejín Matejoviec*. Poprad: Mestský úrad [Obvodný úrad Matejovce]. ISBN 80-968579-0-8.